

НАУЧНЫЙ
ФОРУМ
nauchforum.ru

ISSN: 2542-2162

№16(325)
часть 3

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

СТУДЕНЧЕСКИЙ ФОРУМ

Г. МОСКВА

Электронный научный журнал

СТУДЕНЧЕСКИЙ ФОРУМ

№ 16 (325)
Апрель

Часть 3

Издается с февраля 2017 года

Москва
2025

Председатель редколлегии:

Лебедева Надежда Анатольевна – доктор философии в области культурологии, профессор философии Международной кадровой академии, член Евразийской Академии Телевидения и Радио.

Редакционная коллегия:

Арестова Инесса Юрьевна – канд. биол. наук, доц. кафедры биоэкологии и химии факультета естественнонаучного образования ФГБОУ ВО «Чувашский государственный педагогический университет им. И.Я. Яковлева», Россия, г. Чебоксары;

Бахарева Ольга Александровна – канд. юрид. наук, доц. кафедры гражданского процесса ФГБОУ ВО «Саратовская государственная юридическая академия», Россия, г. Саратов;

Бектанова Айгуль Карибаевна – канд. полит. наук, доц. кафедры философии Кыргызско-Российского Славянского университета им. Б.Н. Ельцина, Кыргызская Республика, г. Бишкек;

Волков Владимир Петрович – канд. мед. наук, рецензент ООО «СибАК»;

Гайфуллина Марина Михайловна – кандидат экономических наук, доцент, доцент Уфимской высшей школы экономики и управления ФГБОУ ВО "Уфимский государственный нефтяной технический университет, Россия, г. Уфа";

Елисеев Дмитрий Викторович – канд. техн. наук, доцент, начальник методологического отдела ООО «Лаборатория институционального проектного инжиниринга»;

Комарова Оксана Викторовна – канд. экон. наук, доц. доц. кафедры политической экономики ФГБОУ ВО «Уральский государственный экономический университет», Россия, г. Екатеринбург;

Лебедева Надежда Анатольевна – д-р филос. наук, проф. Международной кадровой академии, чл. Евразийской Академии Телевидения и Радио;

Маршалов Олег Викторович – канд. техн. наук, начальник учебного отдела филиала ФГАОУ ВО «Южно-Уральский государственный университет» (НИУ), Россия, г. Златоуст;

Орехова Татьяна Федоровна – д-р пед. наук, проф. ВАК, зав. Кафедрой педагогики ФГБОУ ВО «Магнитогорский государственный технический университет им. Г.И. Носова», Россия, г. Магнитогорск;

Самойленко Ирина Сергеевна – канд. экон. наук, доц. кафедры рекламы, связей с общественностью и дизайна Российского Экономического Университета им. Г.В. Плеханова, Россия, г. Москва;

Сафонов Максим Анатольевич – д-р биол. наук, доц., зав. кафедрой общей биологии, экологии и методики обучения биологии ФГБОУ ВО «Оренбургский государственный педагогический университет», Россия, г. Оренбург;

С88 Студенческий форум: научный журнал. – № 16(325). Часть 3. М., Изд. «МЦНО», 2025. – 32 с. – Электрон. версия. печ. публ. – <https://nauchforum.ru/journal/stud/325>.

Электронный научный журнал «Студенческий форум» отражает результаты научных исследований, проведенных представителями различных школ и направлений современной науки.

Данное издание будет полезно магистрам, студентам, исследователям и всем интересующимся актуальным состоянием и тенденциями развития современной науки.

Оглавление	
Статьи на русском языке	4
Рубрика «Юриспруденция»	4
КОРРУПЦИЯ В ОРГАНАХ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ Муксинова Сабина Сериковна	4
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИЛИ ОКОНЧАТЕЛЬНАЯ ТОЧКА В ВОПРОСАХ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ СУПРУГОВ Мурзина Валентина Юрьевна	9
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ПРАВА ПРИМЕНИТЕЛЬНО К СМАРТ-КОНТРАКТАМ Райз Анастасия Андреевна	12
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СМАРТ- КОНТРАКТОВ В РОССИИ И ДРУГИХ СТРАНАХ Райз Анастасия Андреевна	16
Қазақ тілінде мақалалар	20
Бөлім «Өмір қауіпсіздігі»	20
ЖАСТАР АРАСЫНДА ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕДЕРГІЛЕР Ахметбеков Есен Бауыржанұлы	20
Бөлім «Медицина және фармакология»	22
ТУБЕРКУЛЕЗДІК АРТРИТТІ ДИАГНОСТИКАЛАУ, ДӘРІГЕ ТӨЗІМДІЛІК Машан Зарина Мейіржанқызы	25
Бөлім «Психология»	28
БАЛАЛАР ҮЙІНІҢ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРІНІҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ Искакова Мерует Жардемғалиевна	28

СТАТЬИ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

РУБРИКА

«ЮРИСПРУДЕНЦИЯ»

КОРРУПЦИЯ В ОРГАНАХ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Муксинова Сабина Сериковна

студент

Поволжского Института Управления

имени П.А. Столыпина,

Российская академия народного хозяйства и государственной

службы при Президенте Российской Федерации при

Президенте РФ,

РФ, г. Саратов

Долматова Анастасия Олеговна

студент

Поволжского Института Управления

имени П.А. Столыпина,

Российская академия народного хозяйства и государственной

службы при Президенте Российской Федерации при

Президенте РФ,

РФ, г. Саратов

CORRUPTION IN THE INTERNAL AFFAIRS AGENCIES

Sabina Muksinova

Student of the Volga Region Institute of Management

named after P.A. Stolypin,

Russian Presidential Academy of National Economy

and Public Administration under the

President of the Russian Federation,

Russia, Saratov

Anastasia Dolmatova

Student of the Volga Region Institute of Management

named after P.A. Stolypin,

Russian Presidential Academy

of National Economy and Public Administration under the

President of the Russian Federation,

Russia, Saratov

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы коррупции в органах внутренних дел Российской Федерации, выявляются основные факторы, способствующие данному явлению. Автор анализирует и выявляются способы противодействия коррупционным проявлениям в органах внутренних дел. В статье подчеркивается необходимость комплексного подхода к решению проблемы. Делается вывод, что противодействие и предупреждение коррупции

в органах внутренних дел неразрывно связано с реализацией мероприятий, проводимых на общесоциальном, институциональном, организационном и личностном уровнях. Выявление и пресечение коррупционных преступлений, совершаемых сотрудниками данной структуры – важнейшее направление противодействия коррупции.

Abstract. This article examines the problems of corruption in the internal affairs bodies of the Russian Federation, identifies the main factors contributing to this phenomenon. The author analyzes and identifies ways to combat corruption in the internal affairs bodies. The article emphasizes the need for a comprehensive approach to solving the problem. It is concluded that combating and preventing corruption in the internal affairs bodies is inextricably linked with the implementation of measures carried out at the general social, institutional, organizational and personal levels. Detection and suppression of corruption crimes committed by employees of this structure is the most important area of anti-corruption efforts.

Ключевые слова: коррупция, противодействие коррупции, профилактика, органы внутренних дел.

Keywords: corruption, anti-corruption, prevention, internal affairs agencies.

В современных российских реалиях коррупция приобрела системный характер. Борьба с данным явлением на сегодняшний день является одним из приоритетных направлений деятельности как зарубежом, так и в России. По статистике, представленной Следственным комитетом Российской Федерации (далее-СК РФ), ущерб от коррупции в 2024 году составил 14,2 млрд руб. За девять месяцев 2024 года сотрудниками СК РФ было направлено 9 тыс. уголовных дел о коррупции, что на 14,4 % больше, чем за аналогичный период в 2023 году [1]. Данная статистика говорит о высоком уровне коррупции, наносящей вред как всему государству, так и отдельным гражданам Российской Федерации.

Коррупционные проявления охватывают почти все сферы общественной жизни, в том числе правоохранительную систему, усиливая дисфункцию институтов власти. Коррупция в органах внутренних дел представляет собой серьезную проблему, так как вовлечение данных органов в коррупционные схемы подрывает доверие к государственным институтам со стороны граждан. Вследствие этого нарушаются права человека, когда правоохранительные органы используют свои полномочия для преследования граждан по личным мотивам или для получения взяток. Все это влияет на уровень преступности, безопасность, экономическую и политическую стабильность в государстве.

Основополагающее значение в борьбе с коррупцией имеет Федеральный закон № 273 «О противодействии коррупции» [2], определяющий коррупцию как злоупотребление служебным положением, дачу взятки, получение взятки, злоупотребление полномочиями, коммерческий подкуп либо иное незаконное использование своего должностного положения вопреки законным интересам общества и государства в целях получения выгоды в виде денег, ценностей, иного имущества или услуг имущественного характера для себя или для третьих лиц либо незаконное предоставление такой выгоды указанному лицу другими лицами. Также существует ряд ведомственных нормативно-правовых актов, закрепляющих антикоррупционные положения, касающихся конкретных правоохранительных органов. Так, например, меры по противодействию коррупции в органах внутренних дел содержатся в Федеральном законе № 3-ФЗ «О полиции» [3], а также в Федеральном законе № 342-ФЗ «О службе в органах внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» [4]. Меры уголовной ответственности за совершение коррупционных преступлений предусмотрены Уголовным кодексом Российской Федерации [5].

Среди субъектов противодействия коррупции, упомянутых в ст.1 Федерального закона № 273 «О противодействии коррупции» важную роль играют органы государственной власти, в частности правоохранительные органы, которые обладают широкими полномочиями в данной области. Однако, порой сами органы становятся сосредоточием коррупционных схем, связи

которых побуждают сотрудников оберегать «курируемых» правонарушителей от разоблачения гражданами или другими работниками правоохранительных органов, способствовать уклонению их от уголовной и административной ответственности, что повышает уровень преступности. Согласно данным, представленным официальным представителем СК РФ, из всех совершаемых коррупционных преступлений около 40 % относятся к правоохранительной сфере (т. е. около 12,7 тыс. преступлений по состоянию на 1 октября 2024 года) [6]. Так, например, в октябре прошлого года Отделом по расследованию особо важных дел следственного управления СК РФ по Саратовской области было возбуждено уголовное дело в отношении заместителя руководителя одного из управлений регионального МВД по признакам преступления, предусмотренного п. «в» ч. 5 ст. 290 УК РФ (получение должностным лицом взятки в крупном размере) [7]. По данным следствия, в июле-октябре 2024 года подозреваемый получил лично от представителя коммерческой организации взятку в виде денег в размере 200 000 рублей за оказание содействия в возвращении представителем общества оргтехники и финансово-хозяйственной документации, изъятой по материалу процессуальной проверки.

Причины, обуславливающие проявления коррупционных практик в органах внутренних дел многообразны. К ним относятся, в частности:

1. Наличие широкого объема полномочий, которые зачастую используются в личных целях. Также в рамках совершения коррупционных преступлений сотрудниками МВД в личных целях либо в интересах третьих лиц может быть использована служебная информация, в том числе в рамках судопроизводства по уголовным делам;

2. Отсутствие действенных механизмов внешнего и внутреннего контроля со стороны вышестоящих органов, недостаточно четкое распределение компетенций между служащими, недостаточно качественный профессиональный отбор кандидатов при приеме на службу [8];

3. Отсутствие системы стимулирования антикоррупционного поведения в обществе, правовой нигилизм сотрудников;

4. Также, как отмечает А.П. Кривоги́на, причиной коррупционных преступлений в системе МВД России являются эмоциональное выгорание, профессиональный стресс, профессионально-нравственная деформация и тд [9].

Несмотря на то, что на сегодняшний день в структуре МВД создано управление собственной безопасности, которое осуществляет меры по борьбе с коррупционными проявлениями в данном ведомстве, статистика говорит о том, что вопрос противодействия остаётся острым и требует совершенствования антикоррупционных мер. Каждый год выявляются сотни коррупционных преступлений, совершаемые сотрудниками внутренних дел. Так, одно из самых резонансных дел в отношении двух коллег, бывших сотрудников полиции-Дмитрия Соколова и Георгия Сатюкова, было возбуждено в 2024 году. По данным следствия, в период несения службы с марта 2019 года по октябрь 2021 года, коллеги незаконно получили от администратора криптобиржи пять миллиардов рублей в электронных валютах биткойн и эфириум, что является самой большой взяткой среди сотрудников органов внутренних дел в России. Часть денег они легализовали через конвертацию в фиатные деньги для покупки ювелирных изделий, ценных бумаг и имущества, в том числе за границей. На сегодняшний день подозреваемые заочно арестованы и объявлены в розыск, так как покинули Россию [10].

В данном случае, на наш взгляд, важны профилактические меры по борьбе с коррупцией в данном ведомстве. Профилактика коррупции в органах внутренних дел должна осуществляется в следующих основных направлениях:

- 1) Формирование нетерпимости к коррупционному поведению среди сотрудников и граждан;

- 2) Усиление законодательных мер профилактики и выявления коррупционных схем [11].

Важно сосредоточить усилия должностных лиц, государственных органов на устранении базовых причин коррупционного поведения, таких как низкий уровень правовой культуры, правосознания. Необходимо просвещение в области соблюдения прав и свобод человека, повышения правосознания сотрудников внутренних дел, гражданской ответственности. Кроме того, необходимо обеспечить высокий уровень не только антикоррупционного,

но и профессионального образования сотрудников, направлять их для обучения в профильные учреждения среднего и высшего образования, повышать их квалификацию, а, в случае необходимости, проводить переподготовку кадров. Исследователи подчеркивают важность создания условий для комплексного развития сотрудников внутренних дел. Это включает в себя формирование у них осознания своей почетной роли в органах, отвечающих за поддержание правопорядка, защиту жизни граждан и государственных интересов, а также стимулирование интереса к созданию положительного имиджа сотрудников органов внутренних дел в глазах общества и гражданских институтов.

Также возможно применение следующих мер, направленных на борьбу с коррупцией в силовых органах:

- Обеспечение мер государственной поддержки, чтобы исключить желание получения ими незаконной выгоды;
- Проведение проверок различного уровня, как плановых, так и внеплановых;
- Поощрение сотрудников МВД за добросовестное несение своей службы и тд.

Таким образом, вопрос коррупции в органах внутренних дел остается одним из наиболее актуальных. Борьбу с данным явлением стоит вести на всех уровнях власти, при участии институтов гражданского общества и консолидации мер всех субъектов предупредительной деятельности.

Список литературы:

1. Бастрыкин рассказал, сколько дел о коррупции дошли до суда в 2024 году [Электронный ресурс] Доступ: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/6754e8149a7947d7bad78fad/> (дата обращения: 16.04.2025)
2. Федеральный закон от 25.12.2008 N 273-ФЗ "О противодействии коррупции" Доступ: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_82959/bbbd4641125b222beaf7483e16c594116ed2d9a1/ (дата обращения: 16.04.2025)
3. Федеральный закон "О полиции" от 07.02.2011 N 3-ФЗ Доступ: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_110165/ (дата обращения: 16.04.2025)
4. Федеральный закон "О службе в органах внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" от 30.11.2011 N 342-ФЗ Доступ: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_122329/ (дата обращения: 16.04.2025)
5. "Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ Доступ: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/ (дата обращения: 16.04.2025)
6. Бастрыкин: 40 % коррупционных преступлений связаны с правоохранительной сферой [Электронный ресурс] Доступ: <https://www.kommersant.ru/doc/6382430/> (дата обращения: 16.04.2025)
7. Следователями СК возбуждено уголовное дело в отношении сотрудника полиции, подозреваемого в получении взятки [Электронный ресурс] Доступ: <https://saratov.sledcom.ru/news/item/1923777/> (дата обращения: 16.04.2025)
8. Агеев, В.Н. Причины возникновения и способы противодействия коррупции в органах внутренних дел в Российской Федерации / В.Н. Агеев // Полицейская и следственная деятельность. – 2024. – № 4. – С. 25-40.
9. Кривоги́на А.П. Профессиональный стресс сотрудников органов внутренних дел как негативный фактор направленности к коррупционной составляющей в структуре МВД России // Актуальные проблемы психологии правоохранительной деятельности: концепции, подходы, технологии: мат. междунар. научн.-практ. конф. СПб., 2023. С. 430–434.

10. Сотрудники МВД троекратно побили рекорд полковника Захарченко по взяткам. Два офицера скрылись с 5 миллиардами рублей [Электронный ресурс] Доступ: <https://lenta.ru/news/2024/04/17/sotrudniki-mvd-troekratno-pobili-rekord-polkovnika-zaharchenko-po-vzyatkam-dva-ofitsera-skrylis-s-5-milliardami-rublej/> (дата обращения: 16.04.2025)
11. Обертяева, И.А. О противодействии коррупции в силовых структурах государства / И.А. Обертяева, В.С. Проненков // Актуальные проблемы деятельности подразделений УИС : Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции, Воронеж, 25 октября 2018 года / Ответственный за выпуск Д.Г. Зыбин. – Воронеж: Издательско-полиграфический центр "Научная книга", 2018. – С. 426-428.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИЛИ ОКОНЧАТЕЛЬНАЯ ТОЧКА В ВОПРОСАХ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ СУПРУГОВ

Мурзина Валентина Юрьевна

студент,

ЧОУ ВО Сибирский юридический университет,

РФ, г. Омск

IMPROVEMENT OR THE FINAL POINT IN THE REGULATION OF MARITAL PROPERTY RELATIONS

Valentina Murzina

Student,

Siberian Law University,

Аннотация. В данной статье будет рассматриваться вопросы, которые помогут понять будет ли совершенствование законодательства в сфере регулирования имущественных отношений супругов или же будет постановлена окончательная точка в рамках рассмотрения вопроса регулирования данного вида отношений.

Abstract. This article will address issues that will help to understand whether legislation in the field of regulating marital property relations will be improved or whether a final point will be reached in the framework of consideration of the issue of regulating this type of relationship.

Ключевые слова: Регулирование, имущественные отношения супругов, семейное право, брачное соглашение, брачный договор, судебная практика, законодательство, Семейный кодекс РФ, Гражданский кодекс РФ, современные технологии, цифровые активы, защита прав детей, наследование имущества супругов, спорные вопросы, совершенствование законодательства, развод, раздел имущества, недвижимость, необходимость модернизации, проблемы законодательства

Keywords: Regulation, property relations of spouses, family law, prenuptial agreement, prenuptial agreement, judicial practice, legislation, Family Code of the Russian Federation, Civil Code of the Russian Federation, modern technologies, digital assets, protection of children's rights, inheritance of property of spouses, controversial issues, improvement of legislation, divorce, division of property, real estate, the need for modernization, problems of legislation

Так как в современном мире вопрос регулирования любой отрасли права остается открытым и совершенствуется с каждым разом, то касаясь вопроса о регулировании имущественных отношений супругов тоже остается открытым и изменяется в соответствии с устоявшейся судебной практикой и изменением законодательной базы.

Законодательство в рамках разрешения данного вопроса менялось и будет меняться. Многие научные деятели и современные юристы, рассматривая вопрос о регулировании имущественных отношений супругов задались вопросами о том, будет ли окончательная позиция в рамках данного вопроса и что следует ждать дальше.

На настоящий момент регулирование вопроса имущественных отношений супругов происходит на основании Семейного кодекса и Гражданского кодекса Российской Федерации.

На сегодняшний день в законодательстве имеется ряд проблемных вопросов, требующих регулирования в данной области. Рассмотрим некоторые распространенные проблемные вопросы требующие толкования и рассуждения:

1. Несовершенство брачного договора.

Брачный договор приобретает большую популярность среди граждан, которые хотят зарегистрировать брак. Несмотря на широкие полномочия супругов, действительность документа нередко ставится под сомнение судами. Установленный порядок оспаривания

и отмены договора приводит к многочисленным спорам и судебным разбирательствам. Каждая из сторон пытается оспорить некоторые неправомерные пункты брачного договора, но при этом при подписании данного договора их данные пункты не смутили и договор был подписан сторонами без каких-либо вопросов.

2. Необходимость модернизации семейных активов.

Современные технологии создали новые виды имущества (например, цифровые активы), не охваченные семейным законодательством. Требуется включение в законодательство норм, регулирующих распределение цифровых активов при разводе.

В применении на судебной практике пока не выработано единых подходов к разделу криптовалютных активов, что приводит к различным решениям по схожим делам. Поэтому супругам рекомендуется стремиться к достижению взаимоприемлемых договоренностей во внесудебном порядке.

При обнаружении попыток вывода семейных накоплений в криптовалюту важно оперативно собирать доказательства и привлекать специалистов для оценки и подтверждения наличия активов.

3. Защита прав детей.

Дети часто оказываются пострадавшими стороной при разделе имущества родителей. Ученые предлагают усилить защиту интересов несовершеннолетних путем введения новых гарантий, таких как обязательное страхование семейной недвижимости или обязательные вклады на имя ребенка.

4. Недостаточно проработана проблема наследования имущества супругов.

Сейчас наследство передается наследникам умершего супруга без учета интересов оставшихся членов семьи. Ряд специалистов призывают пересмотреть этот порядок и установить приоритет семейного проживания при распределении наследства.

Семейное законодательство, регулирующее имущественные отношения супругов, всегда было предметом активных дискуссий и реформ.

С одной стороны, стремление к справедливому распределению нажитого в браке имущества, учет интересов каждого из супругов и защита прав несовершеннолетних детей – цели, требующие постоянного совершенствования правовых норм.

С другой стороны, чрезмерное вмешательство государства в частную сферу, усложнение процедур раздела имущества и создание почвы для злоупотреблений могут привести к нежелательным последствиям.

В последние годы наблюдается тенденция к расширению возможностей супругов самостоятельно определять режим своего имущества, в частности, посредством заключения брачных договоров. Это, безусловно, прогрессивный шаг, позволяющий учитывать индивидуальные особенности каждой семьи и избегать потенциальных споров в будущем.

Однако, необходимо обеспечить надлежащую защиту прав экономически более слабой стороны, как правило, женщины, которая может оказаться в зависимом положении от супруга и согласиться на невыгодные для себя условия.

Вопрос о том, достигнута ли окончательная точка в регулировании имущественных отношений супругов, остается открытым. С одной стороны, существующие правовые механизмы в целом обеспечивают достаточно гибкий и справедливый подход к разделу имущества.

С другой стороны, постоянно меняющиеся социально-экономические условия, появление новых форм собственности и рост числа гражданских браков требуют дальнейшей адаптации законодательства.

Необходим постоянный мониторинг правоприменительной практики, выявление проблемных аспектов и внесение точечных изменений, направленных на обеспечение баланса интересов всех участников семейных отношений.

Список литературы:

1. Озеркова Татьяна Андреевна Совершенствование правового регулирования имущественных отношений супругов // Евразийский Союз Ученых. 2015. №12-4 (21). URL: <https://cyberleninka.ru/> (дата обращения: 22.04.2025).
2. Ершов В.В. Семейное право: современное состояние и перспективы развития // Государство и право. – 2021. – № 1. – С. 44–50.
3. Толстик В.А. Имущественные отношения супругов в новом тысячелетии // Журнал правовых исследований. – 2021. – № 3. – С. 41–48.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ПРАВА ПРИМЕНИТЕЛЬНО К СМАРТ-КОНТРАКТАМ

Райз Анастасия Андреевна

магистрант

*Донского государственного технического университета,
РФ, г. Ростов-на-Дону*

Смоленский Михаил Борисович

*д-р социол. наук, канд. юрид. наук, профессор,
профессор кафедры Гражданское право,
Государственное казенное образовательное
учреждение высшего образования Российская
таможенная академия (Ростовский филиал),
Российская Федерация, Ростов-на-Дону*

DIGITALIZATION OF LAW IN ADDITION TO SMART CONTRACTS

Anastasia Raiz

*Master's student,
Don State Technical University,
Russia, Rostov-on-Don*

Mikhail Smolensky

*Doctor of Sociological Sciences,
Candidate of Law, Professor,
Professor of the Department of Civil Law,
State-owned Educational Institution of Higher Education
Russian Customs Academy, (Rostov branch),
Russia, Rostov-on-Don*

Аннотация. В данной статье авторами было рассмотрено такое понятие как «смарт-контракт», а также влияние цифровизации права на данную категорию. Смарт-контракты – это обычные контракты, заключенные в электронном формате с помощью электронной подписи. Авторы статьи также обращают внимание на то, что смарт-контракты во многих странах только начинают получать правовую регламентацию, однако в Российской Федерации правовой статус у смарт-контрактов пока еще отсутствует. Для правового закрепления смарт-контрактов необходимо решить ряд проблем, которые были затронуты в данной статье.

Abstract. In this article, the authors considered such a concept as a "smart contract", as well as the impact of the digitalization of law on this category. Smart contracts are ordinary contracts concluded in electronic format using an electronic signature. The authors of the article also draw attention to the fact that smart contracts in many countries are just beginning to receive legal regulation, but in the Russian Federation there is still no legal status for smart contracts. For the legal consolidation of smart contracts, it is necessary to solve a number of problems that were raised in this article.

Ключевые слова: смарт-контракт, блокчейн, право, цифровизация, технологии, законодательство, автоматизация.

Keywords: smart contract, blockchain, law, digitalization, technology, legislation, automation.

С каждым годом цифровизация охватывает все больше сфер деятельности человека, в том числе влияет и на правовую сферу. Еще в 1994 году была предложена идея смарт-контрактов юристом и криптографом Ником Сабо. Однако только в 2008 году эта идея получила активное развитие, благодаря появлению технологии блокчейн. На наш взгляд, смарт-контракты

являются явлением международно-правового уровня и имеют огромный потенциал для цифровизации в сфере международного законодательства.

Технология блокчейн представляет собой способ защищенного хранения и передачи данных с помощью блоков, связанных между собой: в каждом блоке есть информация о прошлом. За счет того, что все блоки между собой связаны, это затрудняет их изменение и взлом, так как, чтобы изменить один блок – надо менять все предыдущие, иначе цепочка будет разрушена, за счет чего технология блокчейн является надежным способом защиты информации от различного воздействия. Таким образом, блокчейн обеспечивает работу смарт-контрактов.

Смарт-контракты представляют собой подобие обычных контрактов, только заключенных в электронном формате с помощью электронной подписи. Данные контракты представляют собой компьютерный код, в который вносятся:

- условия договора;
- порядок его исполнения;
- санкции за неисполнение и другая информация.

После заключения договора программа автоматически исполняет контракт между двумя и более лицами и применяет санкции за его неисполнение.

С появлением данных технологий люди все чаще стали пользоваться подобными возможностями, так как они позволяют с меньшим риском заключить договор и гарантировать его исполнение, и, таким образом, приобрёл актуальность вопрос цифровизации права применительно к смарт-контрактам.

Как было указано выше, смарт-контракт – это набор инструкций, который автоматически выполняется после заключения договора. Он может включать в себя:

- условия;
- действия;
- последствия.

Они выполняются автоматической компьютерной системой, согласно прописанным условиям и алгоритмам, а благодаря технологии блокчейн данные контракты могут работать без посредников – ими выступает сама система.

Смарт-контракты сейчас применяются для достижения следующих целей:

- автоматизация сбора денег и их возврат в случае невыполнения данной цели;
- продажа и обмен криптовалюты;
- отслеживание товаров от склада до заказчика;
- автоматизация выполнения условий соглашения;
- создание и управление цифровыми активами;
- анонимные голосования;
- автоматизация выплат;
- монетизация контента;
- и др.

К преимуществам смарт-контрактов можно отнести:

- автоматизацию исполнения договора, за счет чего отсутствует возможность его неисполнения, а также исключается человеческий фактор, который может породить ряд ошибок;

- прозрачность и доступность информации (все транзакции и их условия записываются в блокчейн, благодаря чему всю информацию можно проверить);

- значительно снижаются затраты на реализацию и заключение договора, исключаются посредники, такие как юристы и нотариусы, что значительно отличается от привычных норм права.

С правовой точки зрения смарт-контракты являются частично не определенной сферой, в некоторых странах они начали получать правовую регламентацию, однако в российском законодательстве они еще не имеют официального юридического статуса, следовательно, их правовое регулирование отсутствует.

В российском законодательстве можно выделить следующие правовые нормы, способные частично регулировать правовое положение смарт-контрактов:

- Федеральный закон от 18 марта 2019 года №34-ФЗ. Внёс изменения в Гражданский кодекс РФ, которые предусматривают возможность заключения договоров и исполнения обязательств с применением информационных технологий
- статья 309 ГК РФ. С помощью данной статьи смарт-контракты можно отнести к «особым способам исполнения обязательств, не требующим дополнительного волеизъявления сторон»
- статья 434 ГК РФ. Гласит, что соглашение может быть заключено в любой форме, кроме случаев, когда форму договора регламентирует законодательство.

Однако данной регламентации недостаточно, как и в большинстве стран, поэтому оплата в данной сфере осуществляется криптовалютой, для правового закрепления смарт-контрактов необходимо решить следующие вопросы.

Для использования смарт-контрактов необходимо создать новое, адаптированное законодательство, которое будет одинаково функционировать на территории разных стран. Так как данные контракты могут применяться и заключаться с разных концов планеты, необходимо дать им такую регламентацию, которая будет подходить законодательствам всех стран, а также обеспечить в каждой из них его исполнения, что является практически невозможным для реализации.

Важно учесть основные признаки контракта:

- согласие двух сторон;
- законность договора без нарушения прав человека и гражданина.

Также необходимо тщательно проработать коды для работы программы, выявить ответственных лиц, либо создать международную правовую организацию, которая будет регламентировать данную сферу, чтобы не привести к финансовым потерям либо юридическим спорам.

Если система будет недостаточно защищена от взлома, также можно будет столкнуться с рядом проблем, таких как:

- утечка данных пользователей и компаний;
- заключение невыгодного контракта путём взлома аккаунта;
- уничтожение контракта из-за сломавшегося кода.

Значительной проблемой является невозможность их изменения, из-за чего в случае ошибки, нарушения законодательства, либо иных факторах, могут быть нарушены чьи-либо права, что требует высокой осторожности при их создании.

Интересным является вопрос интеграции смарт-контрактов в действующем законодательстве. Например, возможность скрещивания смарт-контрактов с обычными (традиционными) договорами. Данный вариант может помочь в обеспечении правовой защиты и реализации договоров.

В ближайшем будущем, на наш взгляд, с продолжением роста популярности блокчейна и смарт-контрактов, следует ожидать их более широкого применения, из-за необходимо заблаговременно подготовить правовую регламентацию для исключения споров и поспешного создания нормативно правовых актов, которые будут неподготовленными и иметь неточности. Также необходимо готовить кадрово-юридический состав для реализации данных контрактов, их применения и правового регулирования.

На данный момент, мы видим в смарт-контрактах возможность реализации обычных контрактов, например на основе договора между компаниями для создания смарт-контрактов для обеспечения исполнения договора автоматически.

Список литературы:

1. Кириллова Е.А. Гражданско-правовое обеспечение смарт-контрактов: монография / Е.А. Кириллова, Т.Э. Зульфугарзаде. – Москва : ИНФРА-М, 2024. – 124 с.
2. Максуров А.А. Блокчейн, криптовалюта, майнинг: понятие и правовое регулирование: монография / А.А. Максуров. – 4-е изд. – Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2023. – 211 с.
3. Нерсисян В.С. Современное право: теория и методология : монография / В.С. Нерсисян ; под ред. В.В. Лапаевой. – Москва : Норма : ИНФРА-М, 2020. – 304 с.
4. Савельев А.И. Некоторые правовые аспекты использования смарт-контрактов и блокчейн-технологий по российскому праву // Закон. №5. 2017. С.15-17.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В РОССИИ И ДРУГИХ СТРАНАХ

Райз Анастасия Андреевна

магистрант
Донского государственного технического
университета,
РФ, г. Ростов-на-Дону

Максименко Александр Николаевич

доцент, канд. экон. наук,
доцент кафедры Коммерческое
и предпринимательское право
Донского государственного технического
университета,
РФ, г. Ростов-на-Дону

SOME ISSUES OF LEGAL REGULATION OF SMART CONTRACTS IN RUSSIA AND OTHER COUNTRIES

Anastasia Rise

Master's student,
Don State Technical University,
Russia, Rostov-on-Don

Alexander Maksimenko

Associate Professor, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department
of Commercial and Business Law
Don State Technical University,
Russia, Rostov-on-Don

Аннотация. В данной статье рассматриваются особенности регулирования смарт-контрактов не только в российском праве, но и в праве Эстонии, Латвии, Швейцарии. Автором статьи рассматриваются аспекты, которые еще не закреплены в праве Российской Федерации.

Abstract. This article examines the specifics of smart contract regulation not only in Russian law, but also in the law of Estonia, Latvia, and Switzerland. The author of the article considers aspects that are not yet fixed in the law of the Russian Federation.

Ключевые слова: норма права, право, смарт-контракт, блокчейн, система, договор, регламентация.

Keywords: rule of law, law, smart contract, blockchain, system, contract, regulation.

В современном мире всё большую популярность обретают смарт-контракты. В 1994 году впервые была предложена идея смарт-контрактов юристом и криптографом Ником Сабо. Смарт-контракт представляет собой договор, прописанный в системном коде, являющийся самовыполняемым. После его заключения система выполняет заложенные в него инструкции, в том числе и предусмотренные санкции, связанные с наступлением или отсутствием предусмотренных событий. Его особенностью является то, что смарт-контракт невозможно изменить или взломать благодаря технологии блокчейн, на основе которой он и функционирует.

Технология блокчейн является надежным способом хранения и передачи данных между собой. Отличительной чертой, которая и придаёт надежность защиты, является некая цепочка информационных блоков, каждый из которых содержит информацию о предыдущем, вследствие чего при попытке взлома или изменения блоков цепочка будет уничтожена и прекратит работу.

Благодаря технологии блокчейн, появившейся в 2008 году, начала воплощаться в жизни идея смарт-контрактов, так как она позволила обеспечить их выполнение, а также безопасность данных пользователей.

Смарт-контракт – это набор инструкций, который может включать в себя:

- условия;
- действия;
- последствия.

Система блокчейн в данных контрактах заменяет посредников, им выступает непосредственно система блокчейн, за счет чего снижаются расходы на реализацию контракта и даются гарантии его исполнения.

Благодаря надежности системы она стремительно набирает популярность, однако на данный момент важным является вопрос правового регулирования смарт-контрактов.

Первым, что следует выделить, это необычность (нетрадиционность) смарт-контракта. Смарт-контракты не являются традиционными контрактами, но, тем не менее, в некоторых странах к ним применяются аналогичные требования, как и к обычным контрактам, такие как:

- закреплённость предмета контракта;
- указание цены контракта;
- порядок исполнения и время расчета;
- ответственность за нарушение каких-либо условий;
- срок действия;
- согласие сторон;
- правоспособность;
- отсутствие условий, нарушающих права и свободы человека и гражданина.

В России нет специального правового регулирования для смарт-контрактов, поэтому многие юристы считают, что к ним можно применять общие требования законодательства и следующие нормативно правовые акты:

- Федеральный закон от 18 марта 2019 года №34-ФЗ. Внёс изменения в Гражданский кодекс РФ, которые предусматривают возможность заключения договоров и исполнения обязательств с применением информационных технологий.

- Статья 309 ГК РФ. С помощью данной статьи смарт-контракты можно отнести к «особым способам исполнения обязательства, не требующим дополнительного волеизъявления сторон»

- Статья 434 ГК РФ. Гласит, что соглашение может быть заключено в любой форме, кроме случаев, когда форму договора регламентирует законодательство.

Смарт-контракты на сегодняшний день применяются в:

- - автоматизации сбора денег, и их возврата в случае не выполнения цели;
- продаже и обмену криптовалюты;
- отслеживании товаров от склада до заказчика;
- автоматизации выполнения условий соглашения;
- создании и управлении цифровыми активами;
- анонимных голосования;
- автоматизации выплат;
- для монетизации контента.

На данный момент в сфере права смарт-контракты являются частично неопределенной сферой, но в некоторых странах они уже получили правовую регламентацию.

Например, в Эстонии, как и во всех странах, правовое регулирование смарт-контрактов находится еще в процессе формирования. При этом в Эстонии уже решены следующие аспекты правового регулирования смарт-контрактов:

- дано легальное определение смарт-контрактов – это программный код, автоматически исполняющий договор между сторонами;
- для регламентации используется гражданский кодекс, то есть данные контракты должны соответствовать требованиям гражданского кодекса Эстонии, в иных случаях они будут считаться недействительными;
- для заключения контракта применяются электронные подписи, так они придают смарт-контракту юридическую силу (сама же система электронной подписи) в Эстонии широко развита и довольно долго функционирует);
- в Эстонии действует законодательство, регулирующее правовое положение криптовалюты, что непосредственно связано с технологий блокчейн, на базе которой и функционируют смарт-контракты.

В Сингапуре активно разрабатывается правовая регламентация, регулирующая именно сферу смарт-контрактов, этим занимается комиссия по ценным бумагам и фьючерсам.

В Швейцарии также смарт-контракты попадают под регулирование гражданского права, но имеется законодательство, регулирующее систему токенов и делящее их на три класса. В 2021 году в Швейцарии был принят закон о блокчейне, который уточняет правовой статус цифровых активов. Также как и в Эстонии в Швейцарии широко применяются электронные подписи, они и придают контракту юридическую силу. Необычным является и то, что криптовалюты и смарт-контракты облагаются налогами, и регламентируется это по общим правилам налоговым кодексом Швейцарии.

В Германии также активно разрабатывается специальное законодательство, связанное со смарт-контрактами, но пока, как и во многих странах, применяются общие правила гражданского кодекса.

В США ситуация довольно спорная, одни штаты никак не занимаются правовой регламентацией, другие же – активно развивают правовую систему в сфере смарт-контрактов.

В России некоторые вопросы правовой регламентации уже решены, поскольку смарт-контракты на данный момент регулируются именно гражданским законодательством, так как их смысл такой же, как и у обычных контрактов, однако все же требуется ряд дополнений и регламентация их применения и разрешения споров.

При этом нерешенными остаются следующие вопросы:

- если договор заключен физическими или юридическими лицами не из Российской Федерации, то право какой страны будет применяться, если правовая регламентация имеется только в одной из стран?
- что делать, если смарт-контракт нарушает законодательство одной из стран или обеих, а изменить или отменить его нельзя?
- будет ли иметь юридическую силу смарт-контракт, в котором не были прописаны обязательные условия?
- что делать с авторским правом на технологию?
- как определить подсудность дел, связанных со смарт-контрактами?
- как долго будет создаваться судебная практика для стабильности и однотипности решений?

Все эти вопросы в будущем еще только предстоит решить.

Список литературы:

1. Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) от 30.11.1994 № 51-ФЗ (ред. от 08.08.2024) // Правовая база «Консультант» [Электронный ресурс]. – URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/ (дата обращения: 05.04.2025 г.).

2. Абрамов В.Ю. Цифровое право : практика применения электронного документооборота в различных сферах общественных коммуникаций : практическое руководство / В.Ю. Абрамов. – Москва : Статут, 2022. – 168 с.
3. Блокчейн в платежных системах, цифровые финансовые активы и цифровые валюты : учебное пособие для магистратуры / под ред. Т.Э. Рождественской, А.А. Ситника. – Москва : Норма : ИНФРА-М, 2024. – 128 с.
4. Гришаев С.П. Гражданское право : учебник для среднего профессионального образования / отв. ред. С.П. Гришаев. – 5-е изд., перераб. и доп. – Москва : Норма : ИНФРА-М, 2025. – 680 с.
5. Кириллова Е.А. Гражданско-правовое обеспечение смарт-контрактов : монография / Е.А. Кириллова, Т.Э. Зульфугарзаде. – Москва : ИНФРА-М, 2024. – 124 с.
6. Цихилов А.М. Блокчейн : Принципы и основы : практическое руководство / А.М. Цихилов. – Москва : Интеллектуальная Литература, 2019. – 188 с.

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ МАҚАЛАЛАР

БӨЛІМ 1

«ӨМІР ҚАУІПСІЗДІГІ»

ЖАСТАР АРАСЫНДА ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕДЕРГІЛЕР

Ахметбеков Есен Бауыржанұлы

магистранты,

“Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды
техникалық университеті” КеАҚ,
Қазақстан, Қарағанды

Қуатова Гулдана Алайдарқызы

“Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды
техникалық университеті” КеАҚ,
Қазақстан, Қарағанды

Қазіргі заманда жастар арасында дене шынықтыру мен спортқа деген қызығушылық артып келеді. Спорт – денсаулықтың кепілі ғана емес, сонымен қатар тәртіптілікке, табандылыққа, мақсатқа жету жолында еңбектенуге үйрететін маңызды құрал. Алайда, көпшілігі жаттығуды бастауға немесе тұрақты түрде айналысуға кедергі болатын психологиялық тосқауылдарға тап болады. Мұндай кедергілер адамның өзін-өзі дамытуына, денсаулығын нығайтуына және өзіне деген сенімділігін арттыруына кедергі жасайды. Бұл мақалада жастардың спортпен айналысуына кедергі болатын негізгі психологиялық факторлар мен оларды жеңу жолдары қарастырылады.

1. Өзін-өзі төмен бағалау және сенімсіздік

Көптеген жастар өздерінің физикалық дайындығына немесе сыртқы келбетіне байланысты сенімсіздік сезінеді. «Мен әлсізбін», «Мен дұрыс жаттыға алмаймын» немесе «Басқалар менен мықты» деген ойлар адамның спортпен айналысуға деген құлшынысын төмендетеді. Мұндай ойлар адамды спорт залынан немесе жаттығу алаңынан алыстатады.

2. Қоғамдық пікірден қорқу

Көптеген жастар спортпен айналысқанда айналасындағы адамдардың пікірі туралы көп ойлайды. «Басқалар мені мазақ етеді», «Қозғалыстарым күлкілі көрінеді» деген ойлар жаттығуды бастауға үлкен кедергі келтіреді. Бұл әсіресе жаттығу залдары мен ашық спорт алаңдарында байқалады.

3. Мотивацияның жетіспеушілігі

Кейбір жастар спортқа деген мотивацияның уақыт өте келе төмендейтінін байқайды. Алғашқы күндері күшті ынтамен басталған жаттығулар уақыт өте келе қиындай бастайды, ал нәтиже жылдам көрінбесе, адам спортты тастап кетуі мүмкін.

4. Уақыттың жетіспеушілігі

Кейбір жастар оқу, жұмыс немесе басқа да міндеттерге байланысты спортқа уақыт таба алмайды. Бұл әсіресе студенттер мен жұмыс істейтін жастар арасында кең таралған мәселе.

5. Дұрыс ақпараттың жетіспеуі

Кейбір жастар дұрыс жаттығу әдістерін білмегендіктен немесе спорттың денсаулыққа пайдасы туралы жеткілікті ақпарат алмағандықтан спортпен айналысуға құлықсыз болады. Қате әдістерді қолдану жарақат алу қаупін арттырады, ал нәтижелердің баяу көрінуі мотивацияны төмендетеді.

Зерттеулер көрсеткендей, 12–13 жас аралығындағы оқушылардың дене шынықтыру сабағына қызығушылығы біртіндеп төмендеуде. Бұл құбылыстың себептері ретінде психологиялық даму ерекшеліктері, заманауи технологияларға тәуелділіктің артуы және мектеп бағдарламаларындағы өзгерістердің әсері аталады. Жасөспірімдер кезеңіндегі тұлғалық қалыптасу, әлеуметтік ортадан келетін қысым, сондай-ақ физикалық белсенділікке деген ішкі мотивацияның жеткіліксіздігі де маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар, баланың физикалық дайындық деңгейіне қойылатын талаптар мен бағалау жүйесі де олардың қызығушылығына әсер ететін факторлардың бірі ретінде қарастырылады.

Психологиялық кедергілер кез келген адамның басында болуы мүмкін. Бірақ оларды жеңудің жолдары бар. Ең бастысы – сенімсіздікті жеңіп, спортты өміріңіздің бір бөлігіне айналдыру. Дене шынықтыру тек физикалық емес, сонымен қатар психологиялық әлауқатыңыздың жақсаруына да әсер етеді. Спорт адамның өзін-өзі тануына, эмоцияларын басқаруға, стрессті төмендетуге, мықты мінез қалыптастыруға септігін тигізеді.

Жастар спорт арқылы ішкі тәртіпті қалыптастырып, табандылық пен сабырлықты меңгере алады. Сонымен қатар, дене шынықтыру адамның оқу мен жұмыс қабілетін арттырып, шығармашылық әлеуетін дамытады. Сондықтан кез келген кедергіні жеңуге тырысыңыз және өзіңізді дамытуға ұмтылыңыз! Егер сіз өзіңізді жетілдіргіңіз келсе, батылдық танытып, алғашқы қадам жасаңыз. Ең бастысы – тоқтап қалмау және алға ұмтылу!

Әдебиеттер тізімі:

1. Электрондық ресурсы: <https://chatgpt.com/c/68079a8b-505c-8010-bd9e-fff115198daf>

БӨЛІМ

«МЕДИЦИНА ЖӘНЕ ФАРМАКОЛОГИЯ»

АНА МЕН НӘРЕСТЕ ӨЛІМ-ЖІТІМІНІҢ

ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ЖАҒДАЙЫ МЕН ОНЫ ТУДЫРАТЫН ФАКТОРЛАРДЫ ТАЛДАУ

Көкей Әмірхан Қайратұлы

студент,

Астана медицина университеті КеАҚ,

Қазақстан Республикасы, Астана

Мейрам Мухамбет

студент,

Астана медицина университеті КеАҚ,

Қазақстан Республикасы, Астана

Сейдахмет Бекмұрат Нұрланұлы

студент,

Астана медицина университеті КеАҚ,

Қазақстан Республикасы, Астана

Байгенжеева Раушан Кужатовна

Ғылыми жетекші,

Жұқпалы аурулар және клиникалық

эпидемиология кафедрасының аға оқытушысы,

денсаулық сақтау магистрі,

“Астана медицина университеті” КеАҚ,

Қазақстан Республикасы, Астана

Жұмыстың өзектілігі: Ана мен нәресте өлім-жітімі – денсаулық сақтау жүйесінің тиімділігі мен қоғамның әлеуметтік даму деңгейін айқындайтын маңызды көрсеткіштердің бірі. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының 2023 жылғы есебіне сәйкес, әлемде жүктілік пен босану кезінде 287 000-нан астам әйел қайтыс болады. Қазақстанда да бұл мәселе әлі күнге дейін өзекті болып отыр: 2022 жылы ана өлім-жітімі 100 000 тірі туылған балаға шаққанда 13,5 құраса, нәресте өлім-жітімі 1000 тірі туылғанға 7,68 болды. Бұл көрсеткіштер елімізде денсаулық сақтау саласындағы және әлеуметтік жағдайды жақсартудың қажеттілігін көрсетеді. Осыған байланысты, аталмыш тақырыпты зерттеу қазіргі заманғы қоғамдық ғылым мен медицинаның маңызды мәселесіне айналады. Осыған байланысты, ана мен нәресте өлімінің себептерін талдау, қауіп факторларын анықтау және алдын алу шараларын жетілдіру қазіргі медицина мен қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы аса өзекті міндеттердің бірі болып табылады.

Қазақстанның әлемдік рейтингінде ана өлім-жітімі бойынша 42-орында, ал нәресте өлім-жітімі бойынша 79-орында тұр. Бұл көрсеткіштер еліміздің денсаулық сақтау саласында айтарлықтай прогресс болғанын, бірақ әлі де жетілдіруді қажет ететін тұстардың бар екенін көрсетеді.

Жұмыстың негізгі мақсаты: Ана мен нәрестенің өлім-жітіміне әсер ететін факторларды анықтап, талдау.

Зерттеу материалдары мен әдістері: Зерттеу барысында ана мен нәресте өлім-жітіміне қатысты 30-дан астам заманауи дереккөз қолданылды. Олардың қатарында Google* Scholar, Scopus, ДДҰ, ЮНИСЕФ, UNFPA, ҚР Денсаулық сақтау министрлігі мен Ұлттық статистика бюросының ресми мәліметтері қолданылды.

Зерттеу нәтижелері: 2021 жылғы деректерге сәйкес, ана өлімінің негізгі себептері ретінде презклампсия, босану кезіндегі немесе одан кейінгі қан кету және ауыр инфекциялық асқынулар анықталған. Мұндай жағдайларда медициналық көмекке қолжетімсіздік немесе кешігіп шешім қабылдау өлім қаупін арттырады.

Әсіресе, ресурсы шектеулі аймақтарда бұл қауіп күшейеді. Қосалқы аурулар, мысалы, семіздік, қант диабеті, жүрек-қан тамырлары аурулары мен гипертензия да асқынулардың жиілігін арттырады.

Ауылдық жерлерде акушер-гинеколог мамандардың жетіспеушілігі мен босану бөлімдерінің төмен материалдық жағдайы ана өлім-жітімінің жоғары болуына ықпал етеді.

Сондай-ақ, кейбір өңірлерде санитарлық авиацияның шектеулі болуы күрделі жағдайдағы жүкті әйелдерді қажетті медициналық мекемелерге уақтылы жеткізуге кедергі келтіреді. ҚР Ұлттық статистика бюросының 2023 жылғы деректері бойынша, Түркістан, Қызылорда және Жамбыл облыстарында ана өлім-жітімі деңгейі республикалық орташа көрсеткіштен жоғары. Бұл мәселеде тек медициналық емес, әлеуметтік, мәдени және инфрақұрылымдық факторлардың да маңызы зор.

Нәресте өлім-жітімінің негізгі себептері Қазақстанда шала туылу, туа біткен даму ақаулары, перинаталдық асқынулар мен инфекциялық аурулар болып табылады. 2022 жылы шала туылған нәрестелердің денсаулығы көбінесе өкпенің жетілмегендігі, иммундық жүйенің әлсіздігі мен жылу реттеу механизмдерінің бұзылуымен сипатталды. 2023 жылы шала туылған сәбилер арасындағы өлім деңгейі жоғары болды.

Туа біткен ақаулар, әсіресе жүрек-қан тамырлары мен жүйке түтігінің ақаулары көбінесе босанғаннан кейін алғашқы аптада кездеседі. Перинаталдық асқынулар (асфиксия, босану жарақаттары) мен инфекциялық аурулар (сепсис, пневмония, менингит) да өлім-жітім себептерінің қатарында.

Қорытынды: Қазақстандағы ана мен нәресте өлім-жітімі – күрделі және көпқырлы құбылыс. Соңғы онжылдықта ана өлім-жітімі 36,8-ден 13,7-ге дейін төмендегенімен, пандемия жылдары бұл көрсеткіш 2,8 есеге артқан. 2022 жылы 1000 тірі туылғанға шаққанда нәресте өлімі 7,68-ге жетті. Негізгі себептер арасында шала туылу, туа біткен ақаулар, перинаталдық асқынулар және инфекциялар бар.

Ауыл мен қала арасындағы медициналық теңсіздік, маман тапшылығы және инфрақұрылымның әлсіздігі жағдайды одан әрі қиындайды. Мемлекеттік бағдарламалар жүзеге асырылғанымен, аймақтық алшақтық пен әлеуметтік факторлар олардың тиімділігіне әсерін тигізуде.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ЮНИСЕФ. Страновой ежегодный отчёт ЮНИСЕФ Казахстан за 2023 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.unicef.org/kazakhstan/en/reports/country-office-annual-report-2023-unicef-kazakhstan>, свободный. – Дата обращения: 07.03.2025.
2. World Health Organization. Trends in maternal mortality 2000 to 2024: estimates by WHO, UNICEF, UNFPA, World Bank Group and UNDESA/Population Division. – World Health Organization, 2023.
3. Жагпарова А.Х. ОРНЫҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫНЫҢ ЖЕРГІЛІКТІ ДЕҢГЕЙДЕ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫН ЖЕТІЛДІРУ. – 2022.
4. В Казахстане растёт уровень материнской смертности – депутат // El.kz. – 2023. – URL: https://el.kz/qazaqstanda-ana-olimi-osip-barady-deputat_400017852/ (дата обращения: 27.03.2025).

5. Казахстанские семьи: Национальный доклад // Центр прикладных исследований «Отбасы», KIPD. – 2023. – URL: <https://ru.kipd.kz/article/kazakhstanskiesemi-natsionalnyy-doklad> (дата обращения: 20.03.2025).
6. Национальный центр общественного здравоохранения. Материнская смертность в Казахстане [Электронный ресурс]. – URL: https://nrchd.kz/index.php/ru/?option=com_content&view=article&id=973 (дата обращения: 17.03.2025).
7. Қазақстан балалары. Статистикалық жинақ / Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. – Астана: Ұлттық статистика бюросы, 2023. – 123 с. – Электрон. дан. – Режим доступа: [https://stat.gov.kz/upload/iblock/4ba/jsu2bt62twejlbz8p9wsp5j7rvxt2aqm/C-18-Г-2018-2022 %20 \(казс\).pdf](https://stat.gov.kz/upload/iblock/4ba/jsu2bt62twejlbz8p9wsp5j7rvxt2aqm/C-18-Г-2018-2022%20(казс).pdf), свободный. – Дата обращения: 07.03.2025
8. Abenova M. et al. Analysis of maternal and infant health indicators in Kazakhstan: 2003–2018 //Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences. – 2021. – Т. 9. – №. Е. – С. 1133-1139.
9. Естественное движение населения республики казахстан (январь-март 2023г) URL:<https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/demography/publications/6348/>
10. По показателям младенческой смертности казахстан хуже не только Словении, Исландии или Норвегии, но и России. Источник: <https://ranking.kz/reviews/world/po-pokazatelyam-mladencheskoy-smertnosti-kazahstan-huzhe-ne-tolko-slovenii-islandii-ili-norvegii-no-i-rossii.html> -2024

**По требованию Роскомнадзора информируем, что иностранное лицо, владеющее информационными ресурсами Google является нарушителем законодательства Российской Федерации – прим. ред.)*

ТУБЕРКУЛЕЗДІК АРТРИТТІ ДИАГНОСТИКАЛАУ, ДӘРІГЕ ТӨЗІМДІЛІК**Машан Зарина Мейіржанқызы**

студент,

Астана медицина университеті,

ҚР, Астана қ.

Жарылқап Анар Ерболқызы

студент,

Астана медицина университеті,

ҚР, Астана қ.

Ботбаева Мадина Тұрлыбекқызы

Ғылыми жетекші,

магистр, аға оқытушы,

Астана медицина университеті,

ҚР, Астана қ.

Кіріспе. Дәріге төзімді туберкулез (ДТТ) әлемнің барлық аймақтарында практикалық денсаулық сақтау саласындағы өзекті мәселелердің бірі болып қалуда [5,9,14]. Әлем бойынша жыл сайын жарты миллионға жуық көп дәріге төзімді туберкулез (КДТТ) жағдайы тіркеледі [10]. Ресми деректерге сәйкес, әлемде бастапқы КДТТ таралуының орташа болжамды деңгейі 3,7 %-ды құрайды (2,1 %-дан 5,2 %-ға дейінгі ауытқумен), ал 27 елде, соның ішінде бұрынғы Кеңес Одағы елдерінде, бұл көрсеткіш 6,5 %-дан жоғары. Бұрын емделген науқастар арасында КДТТ таралуы орташа есеппен 20 %-ды құрайды (13 %-дан 26 %-ға дейін ауытқумен). Қазақстанда соңғы 10 жылда бастапқы КДТТ деңгейі шамамен екі есеге артып, 2015 жылы 24,6 %-ды құрады. Бұрын емделген науқастар арасындағы КДТТ деңгейі 7,2 %-ға өсіп, 2015 жылы 41,9 %-ды құрады. Қазіргі уақытта 100-ден астам ел КАТТ жағдайларының тіркелгені туралы хабарлады, бұл аурудың ең ауыр және өлімге әкелетін түрі болып табылады [3]. Соңғы деректер Грузия (20,0 %), Қазақстан (22,7 %), Латвия (21,7 %), Литва (24,8 %) және Тәжікстан (21,0 %) сияқты елдерде КДТТ-мен ауыратын науқастар арасында КАТТ таралуының жоғары деңгейін көрсетеді, орташа мәні 9,6 % құрайды [11].

Микроскопия әдісі дәріге төзімді және дәріге сезімтал *M.tuberculosis* микобактерияларын анықтау кезінде өзгеріссіз қалады. Дәріге төзімді туберкулезде микроскопияның негізгі мақсаты науқастың инфекциялық қауіптілігін анықтау, түрлі егіс әдістерін қолдануға бағдар беру, дәріге сезімталдықты тестілеу (ТЛЧ) және қоректік ортада өскен микробтардың шынымен микобактериялар екенін, контаминация емес екенін растау болып табылады [3]. Зерттеу светтік микроскопия әдісімен, Циль-Нельсен (ЦН) әдісі бойынша боялған жағындыларды немесе флюорхромды бояғыштармен боялған люминесценттік микроскопия арқылы жүзеге асырылады. Туберкулез қоздырғышының жасушалық қабырғасы липидтерге бай болғандықтан, бұл микроорганизмді микроскоппен көру үшін бояу әдісі қолданылады.

Айта кету керек, люминесценттік бояғыштармен микроскопияның диагностикалық сезімталдығы орташа есеппен 10 %-ға жоғары, бұл ЦН әдісімен микроскопиядан. Люминесценттік микроскопия кезінде, дәстүрлі әдіспен салыстырғанда, бір жұмыс күні ішінде 3 есе көп жағындыларды зерттеуге болады (60-80 данаға қарсы 20-25). ЦН әдісінде клеткалық детриттің ашық көк түсінде қызыл микобактерияларды табу қиынырақ. Ал люминесценттік микроскопияда, қараңғы фонға қарсы жарқын сары түспен жарқырап тұрған микобактерияларды анықтау әлдеқайда оңай. Бұл әдістің артықшылығы, әсіресе микобактериялары аз материалдарды зерттеу кезінде құнды болып табылады [8].

Культуральдық зерттеу әдістері немесе егу әдістері микобактерияларды диагностикалық материалдан жасанды қоректік орталарда өсіруге негізделеді. Публикациялар авторлары осы жүйенің тиімділігін зерттегенде, «адам факторын» технологиялық процессқа әсерін

айтарлықтай азайту және диагностика жылдамдығын 28-42 күннен 10-21 күнге дейін қысқартуды атап өтеді [4]. Автоматтандырылған ВАСТЕС-960 жүйесін қолдану арқылы, Левенштейн-Йенсен (ЛЙ) қоректік орталарымен салыстырғанда МБТ мәдениетін жиі бөліп алу мүмкін болды, бұл оң нәтижелі диагностикалық материалдардың 16 %-на және теріс нәтижелі сынамалардың 4,5 %-на жоғары көрсеткішті білдіреді [13]. Бірақ, зерттеу үшін қолданылатын реагенттер мен шығын материалдары әлемде тек бір ғана өндіруші тарапынан жасалып және жеткізілетіндіктен, талдаулардың өзіндік құны жоғары болып қалады. Сонымен қатар, сұйық қоректік орталарға егу жүргізгенде, қатты қоректік орталармен салыстырғанда контаминация деңгейі жоғарырақ (7-8 % және 3-5 % сәйкесінше) [2].

ЛУТБ диагнозы ПТП (туберкулезге қарсы препараттар) қатысуымен бөлінген қоздырғыштың дәріге сезімталдығын анықтау зерттеусіз қойылмайды [1]. Культуральдық немесе фенотиптік әдістер бөлінген МБТ мәдениетінің (штаммының) сезімталдығын немесе төзімділігін ПТП критикалық концентрациясы бар стандартты қоректік ортада олардың өсуіне қарап анықтайды. [7].

Нуклеин қышқылдарын амплификациялау әдісі (НҚА) – МБТ және басқа да патогендерді анықтау үшін қолданылатын әдіс. НҚА тестілері генетикалық материалды немесе микроорганизм молекулаларын (яғни, ДНҚ немесе РНҚ) сынамалардан іздейді [13]. Бүгінгі күні ВОЗ ұсынған үш түрлі НҚА негізіндегі тест-жүйелер бар: GeneXpert MTB/RIF, типоспецификалық зондтармен молекулалық гибридизация әдісі (LPA) және циклдік изотермиялық амплификация (LAMP).

2010 жылы ВОЗ полимеразды тізбекті реакция (ПТР) әдісін GeneXpert платформасында қолдануды мақұлдады (Sunnyvale компаниясы, Калифорния, АҚШ). Xpert MTB/RIF – бұл бір рет қолданылатын тест, ол *M. tuberculosis* кешенін және рифампицинге төзімділікті 2 сағат ішінде анықтауға мүмкіндік береді, тесттің басталған сәтінен бастап *groB* геніндегі мутацияларды анықтау арқылы [6]. Мета-талдаудың нәтижелері бойынша, бұл тест жүйесінің өкпе туберкулезін диагностикалауда диагностикалық сезімталдығы 88 % (84-92 %), ал спецификалықтығы – 99 % құрайды, бұл нәтижелер қатты және сұйық қоректік ортада егіс нәтижелерімен салыстырылғанда жоғары көрсеткіш болып табылады.

Қорытынды

Туберкулез ауруы-жазылатын ауру, бірақ дұрыс ем жүргізілмесе ол екі негізгі туберкулезге қарсы дәрілерге төзімді (HR) көп дәріге төзімді туберкулез дамиды. Әдебиеттерге шолу көрсетіп отырғандай туберкулездің дәрілік төзімді форманың кең тарауы емдеу әсерінің төмендігінің көрсеткіші және туберкулезден қайтыс болуы деңгейінің жоғары болуының негізгі себептерінің бірі [11,14]. Туберкулез диагностикасындағы айтарлықтай жетістіктерге қарамастан, отандық және шетелдік дереккөздердегі жарияланымдарды шолу қазіргі уақытта ешбір диагностикалық тест «жылдам», «арзан» және «қарапайым» зерттеу талаптарына толық жауап бермейтінін растайды. Қолда бар дәстүрлі культуралық зерттеу әдістері мен ТЛЧ анықтау әдістері ұзақ уақытты талап етеді және ауыртпалықты. Туберкулездің дәріге төзімді түрін дер кезінде диагностикалауға жоғары технологиялық әдістердің (ВАСТЕС MGIT-960, Hain-тест, Gene-Xpert) енгізілуі көмектесті. Барлық молекулалық-генетикалық әдістердің негізгі артықшылығы рифампицинге қарсы дәріге төзімділікті жылдам әрі дәл анықтау болып табылады, бұл МЛУТБ-ның сенімді маркері болып табылады. Бірақ тестілердің жоғары бағасы, сондай-ақ күрделі зертханалық инфрақұрылым мен дайындалған персоналдың қажеттілігі олардың қолданылуына белгілі бір шектеулер қояды. ЛУТБ диагностикасына арналған жаңа технологиялар нарығын зерттеу, олардың сапасы, қолжетімділігі және экономикалық тиімділігін ескере отырып, одан әрі жалғасуы қажет.

Қолданылған әдебиеттер :

1. Альварес Фигероа М.В., Леви Д.Т. Этиологическая диагностика заболеваний, вызываемых микобактериями // Инфекционные болезни. 2014. №2. С. 95-99.

2. Вахрушева Д.В., Скорняков С.Н. Расчет клинической и экономической эффективности алгоритмов этиологической диагностики туберкулеза // Туберкулез и болезни легких. 2017. №5. С. 65-71.
3. Гуревич Г.Л., Скрыгина Е.М., Залуцкая О.М. Диагностика и дифференциальная диагностика туберкулеза легких на различных уровнях оказания медицинской помощи в Республике Беларусь // Туберкулез и болезни легких. 2014. №1. С. 14-20.
4. Маркелов Ю.М., Айзиков Д.Л. Клиническая и экономическая эффективность использования MGIT-960 для определения спектра лекарственной устойчивости микобактерий туберкулеза // Туберкулез и болезни легких. 2012. № 8. С. 50-55.
5. Новый отчет ВОЗ по туберкулезу о глобальной угрозе устойчивости к лекарствам. ВОЗ. Женева. 2016.
6. Попов С.А., Сабгайда Т.П. Основные направления развития лабораторной диагностики туберкулеза // Туберкулез и болезни легких. 2012. №6. С. 3-13.
7. Приказ МЗСР РК №19 от 22 августа 2014г. «Об утверждении Инструкции по организации и осуществлению профилактических мероприятий по туберкулезу».
8. Скорняков С.Н., Шульгина М.В., Ариэль Б.М., Баласанянц Г.С. Клинические рекомендации по этиологической диагностике туберкулеза // Медицинский альянс. 2014. №3. С. 39-58.
9. Arias F., Scappaticcio A., Herrera T. Primary resistance to antituberculosis drugs in Chile 2011-2012. // Revista Chilena Infectologia. 2015. №4. P. 382-386.
10. Global tuberculosis report 2013. World Health Organization. Geneva. <http://apps.who.int/iris/handle/10665/91355>.
11. Leimane V. Treatment and management of MDR-TB in Latvia // Bulletin of the World Health Organization. 2013. Vol. 85, №5. P. 325-420.
12. Musteikienė G., Miliauskas S., Sakalauskas R., Vitkauskienė A., Žemaitis M. Multidrug-resistant tuberculosis in Lithuania – Still a long way ahead. Medicina (Kaunas). 2016. №2. P. 69-78.
13. Ogowang S., Mubiri P., Bark C.M., Joloba M.L., Boom W.H., Johnson J.L. 14. Prasad R., Gupta N., Singh M. Multidrug resistant tuberculosis: trends and control // Indian Journal of Chest Distases and Allied Sciences. 2014. №4. P. 237-246.

БӨЛІМ

«ПСИХОЛОГИЯ»

БАЛАЛАР ҮЙІНІҢ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРІНІҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Искакова Мерует Жардемғалиевна

магистранты,
Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті,
Қазақстан, Алматы

Калымбетова Эльмира Кенесовна

психология ғылымдарының кандидаты, доцент,
Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті,
Қазақстан, Алматы

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ САМООЦЕНКИ ВОСПИТАННИКОВ ДЕТСКОГО ДОМА

Искакова Мерует Жардемғалиевна

магистрант,
Казахский Национальный Университет
имени Аль-Фараби,
Казахстан, г. Алматы

Калымбетова Эльмира Кенесовна

канд. психол. наук, доцент,
Казахский Национальный Университет
имени Аль-Фараби,
Казахстан, г. Алматы

Қазіргі қоғамда отбасы – баланың тұлғалық дамуы мен әлеуметтенуіндегі басты әлеуметтік институт. Алайда түрлі себептерге байланысты ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар интернаттық мекемелерде тәрбиеленуге мәжбүр. Мұндай ортада бала психологиясының, әсіресе өзін-өзі бағалауының қалыптасуы өзгеше сипат алады. Бұл балалардың жеке тұлғалық қалыптасуы, өзін-өзі бағалауы – олардың әлеуметтенуі мен болашақ өмір сүру сапасына тікелей әсер ететін маңызды фактор. Өзін-өзі бағалау – адамның өз тұлғасын, мүмкіндіктері мен қабілеттерін қабылдауы мен бағалау процесі. Бұл – тұрақты емес көрсеткіш, өйткені адам өзін субъективті түрде бағалайды және оны әрқашан толықтай түсіне бермейді. Өзін-өзі бағалауға жаңа ақпарат, жинақталған тәжірибе және айналасындағы адамдардың пікірі әсер етуі мүмкін. Тұрақты әрі жеткілікті икемді өзін-өзі бағалау адамның дамуы мен әрекетіне оң әсер етеді. Ал тұрақсыз немесе шамадан тыс қатаң өзін-өзі бағалау тұлғаның дамуына кері әсер етуі мүмкін. Өзін-өзі бағалау бала тұлғасының үйлесімді дамуы мен өмірге бейімделуінің негізі болып табылады. Өзін-өзі бағалаудың қалыптаса бастауы Л.С. Выготскийдің пікірінше жеті жас шамасына сәйкес келеді. Балалар үйінде тәрбиеленетін балалардың өзін-өзі бағалауы көптеген әлеуметтік, психологиялық және эмоционалдық факторларға тәуелді.

Өзіндік сана – тұлғаның дамуы мен қалыптасуында іргелі рөл атқарады. Өзіндік сананың негізінде тұлғалық конструкт ретінде «Мен-бейне» немесе «Мен-тұжырымдамасы» жатыр. Мен-тұжырымдаманы зерттеген ғалымдар қатарына Б.Г. Ананьев, Д.А. Леонтьев, А.А. Бодалев, В.В. Столин және тағы басқа көптеген зерттеушілер жатады. Бұл ғалымдар «Мен-тұжырымдаманы» адамның өзі туралы когнитивтік құрылым ретінде қарастырады, оған өзіндік эмоционалды-құндылықтық қатынас тән. Яғни, «Мен-тұжырымдама» – бұл адамның өзінің эмоциялық, когнитивтік немесе мінез-құлықтық сипаттамаларына берген бағасы арқылы өзін өзі қабылдауы. Өзін-өзі бағалау – тұлғаның өзіндік санасының ең маңызды қыры, адамның «Мен» құрылымының құрамдас бөлігі болып табылады. Өзін-өзі бағалау адамның өзгелермен және өзімен қарым-қатынасында көрініс табады, сондай-ақ оның мінез-құлқын реттейді. Балалық шақта өзін-өзі қабылдау мен өзін-өзі бағалаудың дамуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі – бала мен ата-ана арасындағы қарым-қатынас және отбасылық құрылым. Бұл фактордың бұзылуы немесе мүлде болмауы баланың өзін өзі қабылдауына, өзіндік бейнесіне, өзін-өзі бағалауына, өз-өзіне қатынасына және жалпы өзіндік санасының дамуына теріс әсер етеді.

«Мен-бейне» мәселесі маңызды мәселелердің бірі ретінде қарастырылады: бұл бағыттағы зерттеулерде өзін-өзі бағалаудың құрылымы, оның даму кезеңдері мен механизмдері қарастырылады, сондай-ақ өзін-өзі бағалаудың тұлғаның әртүрлі сипаттамаларымен байланысы талқыланады. Жалпы өзін-өзі бағалаудың когнитивтік компоненті – бұл «Мен-бейне», «Мен-кескіні», ал аффективтік компоненті – өзін-өзі қабылдау болып табылады [1]. Көптеген анықтамаларда «Мен-бейне» ұғымы «Мен-тұжырымдамасының» когнитивтік құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Бұл тұжырымда үш негізгі элемент немесе үш психологиялық құрамдас бөлінеді:

- «Мен-бейне» – адамның өзі туралы түсінігі.
- Өзін-өзі бағалау – осы түсініктің аффективтік бағасы, яғни адамның өзі туралы пікірінің эмоционалды көрінісі. Бұл баға әртүрлі қарқындылықта болуы мүмкін және «Мен-бейненің» нақты белгілеріне сүйене отырып, қабылдау не айыптау сезімдерін тудыруы мүмкін.
- Мінез-құлықтық реакциялар – «Мен-бейне» немесе өзін-өзі бағалау негізінде туындайтын нақты әрекеттер.

Өзіндік қабылдау мен өзін-өзі бағалаудың нысаны ретінде адамның денесі, қабілеттері, әлеуметтік қарым-қатынастары және басқа да тұлғалық көріністері болуы мүмкін [2]. Бала қалыпты дамып, өзін жайлы сезінуі үшін, оны қоршаған жағдайлар бұл процеске қолдау көрсетуі қажет. Бұған айналасындағы адамдармен қарым-қатынасы, коммуникация, тұрмыс жағдайы, мінез-құлқы, физикалық денсаулығы және жеке жетістіктері жатады [3].

Балалар үйіндегі тәрбие отбасылық тәрбиеден біршама өзгеше. Мұнда балаға жеткілікті дәрежеде эмоционалды қолдау, жеке қарым-қатынас, жылулық пен махаббат жетіспейді. Бұл өз кезегінде баланың өзіндік «Мен» бейнесінің қалыптасуына кері әсерін тигізуі мүмкін.

Бұл балалардың ата-ананың қамқорлығынан айырылуы, тұрақты қарым-қатынастың болмауы, эмоционалды қолдаудың жетіспеушілігі сияқты жағдайлар олардың өзін-өзі бағалауының төмендеуіне әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, балалар үйіндегі тәрбиешілер мен құрдастардың ықпалы, сондай-ақ балалардың жеке жетістіктері мен әлеуметтік тәжірибелері олардың өзін-өзі бағалауының қалыптасуына әсер етеді.

Психологиялық ерекшеліктері: төмен өзін-өзі бағалау, өздерін қоғамда қажетсіз сезінуі мүмкін; **сенімсіздік пен үрей;** қамқорлық пен махаббаттың жетіспеуі балада өзін жалғыз сезінуге алып келеді; **өзара қарым-қатынастағы қиындықтар, яғни** өз эмоциясын білдіру мен басқаларға сенім арттыруда қиындықтар туындайды.

Шартты түрде өзін-өзі бағалау келесі түрлерге бөлінеді:

- Өте жоғары өзін-өзі бағалау – бұл өз мүмкіндіктерін дұрыс емес, асыра бағалау. Яғни, өзін шынайы бағаламау.
- Орташа өзін-өзі бағалау – бұл өз мүмкіндіктерін объективті түрде бағалау.

- Төмен өзін-өзі бағалау – бұл өз мүмкіндіктерін дұрыс емес, төмен бағалау. Яғни, өзін жеткіліксіз бағалау.

Л.С. Выготскийдің даму теориясына сәйкес, баланың өзін-өзі бағалауы оның әлеуметтік ортадағы қарым-қатынастарына, әсіресе ересектермен және құрдастарымен өзара әрекеттесуіне байланысты қалыптасады. Сонымен қатар, К.Роджерстің гуманистік психология теориясында өзін-өзі бағалаудың тұлғаның өзіндік қабылдауымен тығыз байланыста екендігі атап көрсетілген.

Балалар үйі тәрбиеленушілерінің өзін-өзі бағалауына келесі факторлар әсер етеді:

- Эмоционалдық жарақаттар: Балалардың отбасынан айырылуы олардың психологиялық тұрақтылығына теріс әсер етеді. Балада қорқыныш, жалғыздық сезімі басым.

- Әлеуметтік орта – бала психикасының дамуына тікелей ықпал ететін ең жақын әлеуметтік ортасы: ата-анасы және отбасының басқа мүшелері, кейінірек балабақша тәрбиешілері мен мектеп мұғалімдері [4]. Балалар үйінде тәрбиеленетін балаларға топтық ортаға бейімделу қажеттілігі туындайды, бұл кейде жеке ерекшеліктерінің еленбеуіне әкеледі. Жетім балалар мен ата-ана қамқорлығынсыз қалған балалар өздерінің әлеуметтік мәселелерді шешудегі мүмкіндіктерін не тым төмен, не тым жоғары бағалайды. Соның нәтижесінде оларда бейімделушілік қасиеттер, өмірге деген немқұрайлылық, өзгелерді қабылдамау сияқты мінез-құлықтар қалыптасады, бұл олардың әлеуметтенуіне теріс әсер етуі мүмкін [5].

- Қамқоршының рөлі: Жетім балаларға қамқорлық көрсететін тұлғалардың махаббаты мен қолдауы өзін-өзі бағалауды қалпына келтіруде маңызды рөл атқарады. Сондықтан ересек адамның рөлі өте маңызды, соның арқасында қоршаған ортадағы мінез-құлық ережелері мен әрекет ету тәсілдері балалар үшін айқындала бастайды, субъективті мәнге ие болады, содан кейін оның ішкі жетістігіне айналады [6].

Қорытынды. Баланың өзін-өзі бағалауы оның әлемге көзқарасын, мінез-құлқын және болашаққа сенімін анықтайды. Балалар үйінде тәрбиеленетін балалардың өзін-өзі бағалауы – олардың тұлғалық дамуы мен әлеуметтік бейімделуінің басты көрсеткіштерінің бірі. Бұл топтағы балаларда жиі кездесетін сенімсіздік, әлеуметтік шеттетілу және өзін-өзі қабылдаудың төмен деңгейі олардың ішкі «Мен» бейнесінің бұрмалануы мен жеткіліксіз қалыптасуымен тікелей байланысты. Балалар үйінде тәрбиеленетін балалардың өзін-өзі бағалау деңгейі көбінесе төмен немесе тұрақсыз болып келеді. Бұл олардың психологиялық әл-ауқатына, тұлғалық дамуына және әлеуметтенуіне теріс әсер етуі мүмкін. Зерттеулер көрсеткендей, өзін-өзі бағалаудың негізі – баланың өзі туралы түсінігі мен оған деген эмоционалдық қатынасы, яғни «Мен тұжырымдамасы» болып табылады. Бұл құрылым бала өмірінде жақын адамдармен қарым-қатынас арқылы қалыптасады. Алайда отбасылық қолдаудан айырылған балаларда бұл процесс күрделене түседі және арнайы психологиялық-педагогикалық қолдауды қажет етеді. Бұл шаралар балалардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, олардың өзіндік қабылдауын жақсартуға бағытталған болуы тиіс. Психологиялық тренингтер, арт-терапия, әлеуметтік бейімделу курстары сияқты әдістер балалардың өзін-өзі бағалауын арттыруға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Маралов, В.Г. Основы самопознания и саморазвития. –М, 2002.- 6.256.
2. Орлов, Ю.М. Самосознание и самовоспитание характера. – М. Просвещение, 1987- 6.224.
3. Мамер, Н. Школа приемных родителей, виртуальная и реальная.// Семья и школа. – 2003. – №3 – б. 2-4.
4. Жұбаназарова Н.С. Жас ерекшелік психологиясы: оқулық Алматы.Қазақ университеті, 2014. – б.18.
5. Преодоление трудностей социализации детей-сирот. Учебное пособие // Под ред. Байбородова Л.В. , Жедунова Л.Г. , Посысов О.Н. , Роков М.И. – Ярославль, 1997.-б.196.
6. Эльконин Д.Б. Детская психология: учебное пособие для студентов высшего учебного заведения 4-е изд., стер. М.: Академия, 2007. – б.384.

ДЛЯ ЗАМЕТОК

Электронный научный журнал

СТУДЕНЧЕСКИЙ ФОРУМ

№ 16 (325)
Апрель 2025 г.

Часть 3

В авторской редакции

Свидетельство о регистрации СМИ: ЭЛ № ФС 77 – 66232 от 01.07.2016

Издательство «МЦНО»
123098, г. Москва, ул. Маршала Василевского, дом 5, корпус 1, к. 74

E-mail: studjournal@nauchforum.ru

16+

